

*Мартинишин Г. Я.,**ад'юнкта кафедри кримінального права та кримінології
Львівського державного університету внутрішніх справ*

СТАТЕВА НЕДОТОРКАНИСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ В ЮРИДИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. Публікація присвячена висвітленню стану розроблення проблеми розуміння статевої недоторканості, як об'єкта кримінально-правової охорони у спеціальній літературі в Україні. З матеріально-правового боку недослідженими залишаються такі проблеми: а) не одержала одностайної підтримки проблема визначення поняття «статева недоторканість», як об'єкт кримінально-правової охорони; б) не розкритий механізм заподіяння шкоди «статевої недоторканості» особи, як об'єкту кримінально-правової охорони; в) не визначена система злочинів, які заподіюють шкоду «статевої недоторканості» особи, як об'єкту кримінально-правової охорони; г) не надана кримінально-правова характеристика посяганням на статева недоторканість у системному аспекті із використанням системоутворюючих якостей безпосереднього об'єкта посягань.

Ключові слова: об'єкт охорони, стан дослідження, статева недоторканість, кримінальне право.

Постановка проблеми. Ключовим положенням всієї правової системи України є те, що в нашій державі найвищою соціальною цінністю визнається людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека (ч.1 ст. 3 Конституції України). Утвердження і забезпечення прав і свобод людини, як випливає із цієї конституційної норми, є головним обов'язком держави. При цьому слід мати на увазі, що термін «недоторканість», що вжитий законодавцем у Основному Законі має максимально широке значення і, вочевидь, охоплює собою й статева недоторканість. Статева недоторканість, своєю чергою, займає особливе місце серед особистих прав людини, адже посягання на неї є вкрай неприйнятним із загальнолюдських моральних принципів, завжди заподіюють глибоку психологічну травму і досить часто – значної фізичної шкоди.

Проблемам кримінально-правової охорони статевої недоторканості присвятили свої дослідження Ю.В. Александров, М.І. Бажанов, Б.А. Бліндер, В.І. Борисов, О.О. Дудоров, Л.В. Дорош, А.П. Дьяченко, Л.Г. Козлюк, М.Й. Коржанський, Ю.К. Сущенко, В.В. Сташис, С.В. Чмут, А.П. Шеремет, Я.М. Яковлев та інші вчені. Втім є всі підстави погодитися із висловленою у літературі позицією про те, що загальний стан розробленості всіх безпосередніх об'єктів статевого злочинів є поверховим, здебільшого думки дослідників із цього приводу містяться у науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу України, підручниках та навчальних посібниках із Особливої частини кримінального права [1, с. 452].

Метою цієї публікації є висвітлення стану розробленості проблеми розуміння статевої недоторканості як об'єкта кримінально-правової охорони у спеціальній літературі в Україні.

Виклад основного матеріалу. Суспільна безпека злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканості є оче-

видною. Якщо аналізувати поширеність злочинів цієї категорії, то за офіційними даними їх не так уже й багато. За останні роки за статтями 152–156 КК було вчинено злочинів у сфері сексуальних відносин: у 2005 р. – 1 929, у 2006 р. – 2 114, у 2007 р. – 1 898, у 2008 р. – 1 995, у 2009 р. – 1 698, у 2010 р. – 1 348, у 2011 – 1 255, у 2012 – 1 232 [2], у 2013 – 1 114, у 2014 – 893 [3], що підтверджує їх відносно поширеність і тенденцію до зниження. Але оцінювати гостроту цієї проблеми тільки за статистичним методом і без належного прогнозування, ігноруючи наявні тенденції й латентність у вчиненні розглядуваних злочинів, не варто.

Офіційну їх статистику необхідно аналізувати з поправкою саме на латентність, і в цій частині вчені та практичні працівники вбачають досить важливу проблему [4, с. 150]. Справедливим у цьому аспекті також слід вважати твердження про те, що в Україні привертає увагу неповнота форм статистичної звітності про злочинність і судимість, в яких взагалі не передбачено окремого обліку потерпілих від злочинів, не говорячи вже про окремих облік малолітніх та неповнолітніх потерпілих від статевого чи інших сексуальних зловживань. Тим більше, осіб, які можуть стати потерпілими від посягання на їх статева недоторканість, коли це пов'язано не із віком особи. Крім того, необхідно підтримати позицію, що статеві злочини характеризуються високим ступенем латентності, а тому статистика реєструє їх незначну кількість [5, с. 42]. Наведені вище цифри більш, ніж красномовні.

Поряд із досить незначними статистичними показниками статевої злочинності у цілому на сьогодні одними з найбільш резонансних злочинів, які піднімають хвилю громадського обурення, безумовно є злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Слід згадати тяжкі злочини, в яких потерпілими стали Оксана Макар, Олександра Попова, Ірина Крашкова. Крім того, вчиняється велика кількість статевого злочинів й щодо неповнолітніх та малолітніх.

Відомо, що необхідність особливого захисту прав дітей визнана низкою міжнародно-правових актів: Женевською декларацією прав дитини (1924 р.), Загальною декларацією прав людини (1948 р.), в ч. 2 ст. 5 якої наголошується, що «материнство і дитинство дають право на особливе піклування й допомогу», Конвенцією ООН про права дитини (1989 р.), в преамбулі якої зазначається, що дитина через свою фізичну й розумову незрілість потребує спеціальної охорони й піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після свого народження, Всесвітньою декларацією про забезпечення виживання, захисту й розвитку дітей (1990 р.) та багатьма іншими. Конвенція ООН найважливішими правами дитини проголосила її права на життя, здоров'я, піклування з боку батьків, захист від будь-яких форм агресії, експлуатації й негативної інформації. Обов'язком держав – її учасниць, є захист дитини від усіх форм фізичного або психологічного насильства, образи чи зловживання з

боку оточуючих, неналежного піклування або необережного чи грубого поводження з нею, або експлуатації дитини, сексуального домагання з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка піклується про дитину (ст. 19). У преамбулі Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації й сексуального розбещення (2007 р.) зазначається, що сексуальна експлуатація й сексуальне розбещення дітей набули тривожних розмірів на національному й міжнародному рівнях, зокрема, зростає використання як дітьми, так і злочинцями інформаційно-комунікаційних технологій, і що запобігання цим явищам і боротьба з ними потребують міжнародного співробітництва. Реалізація зазначених вимог міжнародно-правових документів, безумовно, вимагає відповідної національної законодавчої бази.

Складно заперечити, що діти – це найуразливіший прошарок населення. У силу вікових особливостей їх психіки, підпорядкованості авторитету дорослих, довірливості, недостатнього життєвого досвіду й поінформованості в питаннях статевої відносин, невміння критично оцінити ситуацію, що склалася, і прогнозувати можливі дії інших осіб, неспроможності чинити адекватний опір тощо саме вони найчастіше стають жертвою сексуальної агресії [4, с. 152]. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості посягають на ту частину соціальних цінностей нашої держави – людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, які визнані Конституцією України як найвищі.

Якщо говорити коротко, то основним безпосереднім об'єктом статевої свободи є суспільні відносини, що забезпечують статево-свободу та статево-недоторканність особи. У кримінально-правовій літературі статева свобода визначається як право психічно нормальної особи, яка досягла шлюбного віку, самостійно обирати собі партнера для статевої зносини і не допускати у сфері таких зносин будь-якого примусу. Статева недоторканність у нинішньому її розумінні – це абсолютна заборона вступати у сексуальні контакти з особою, яка не є носієм статевої свободи, і згода якої на такі контакти юридичного значення не має. Волевиявлення вказаної свободи при вчиненні злочинів проти статевої недоторканості ігнорується або придушується [6, с. 102].

Статева злочинність, враховуючи свою небезпечність, стала предметом досліджень багатьох наук кримінально-правового циклу. Так, кримінологія розглядає статево-злочинність, як сукупність злочинів, спрямованих проти статевої свободи та статевої недоторканості, які вчиняються із застосуванням фізичного, психічного насильства або з використанням безпорадного стану потерпілої особи з метою задоволення сексуальної потреби у природній або збоченій формі [7, с. 112]. Дослідження у сфері кримінологічної характеристики статевої злочинності, причин та умов їх вчинення і заходів протидії проводилися багатьма відомими вченими-кримінологами: Ю.М. Антонян, В.В. Голіна, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.М. Литвак, Г.М. Мінковський та ін. Надання сучасних кількісно-якісних показників злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, визначення основних детермінант злочинів та заходів попередження є завданням саме цієї науки. Вказані вище вчені відзначають, що кримінально-правова структура злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи складається зі злочинів, передбачених розділом IV КК України. До них, на думку кримінологів, віднесені: зґвалтування (ст. 152 КК України), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним спо-

собом (ст. 153 КК України), примушування до вступу у статево-зв'язок (ст. 154 КК України), статево-зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155 КК України), розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України).

Наші спостереження та позиції кримінологів збігаються: останніми роками спостерігається негативна динаміка статево-злочинів. Проаналізувавши офіційні статистичні дані Міністерства внутрішніх справ України, можемо зазначити, що питома вага статево-злочинів до загальної кількості вчинених злочинів у 2009 р. складала 0,4%, у 2010 р. – 0,3%, у 2011 р. – 0,3%, станом на 20 листопада 2012 р. – 0,3% [2]. Поряд із тим є всі підстави стверджувати, що ці показники свідчать передусім не про низький рівень вчинюваних злочинів, а про високу латентність злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, де частка прихованих складає майже 90%. Основними причинами того, що потерпіла особа не повідомляє правоохоронців про вчинений злочин, на думку Т.І. Шевчука, – це сором жертви, страх перед своїми кривдниками, недовіра громадян до правоохоронних органів. На жаль, і самі працівники внутрішніх органів не зацікавлені в реєстрації додаткових злочинів. Саме тому необхідно проводити роз'яснювальну роботу серед населення та відповідні наради з працівниками правоохоронних органів щодо посилення співпраці з метою недопущення суспільно небезпечних діянь у майбутньому [8, с. 1070–1074].

Найбільша кількість статево-злочинів вчиняється в східних регіонах України. Так, наприклад, в 2011 році в Донецькій області було зареєстровано 182 статево-злочини, це складає 0,3% від загальної кількості вчинених злочинів у цьому регіоні. У Житомирській області в 2011 році було вчинено 69 статево-злочинів, але це зумовило високий відсоток від загальної кількості скоєних злочинів у цій області – 0,7%. Найменший показник спостерігається в Тернопільській області – 5 статево-злочинів вчинено за рік, і це складає 0,1% від загальної кількості злочинів, які були зареєстровані в регіоні. У 2012 році лідером за кількістю вчинених злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи знову став Донецький регіон (станом на 20.11.2012 р. вчинено 123 злочини – питома вага 0,3%). У Тернопільській області було вчинено найменше таких злочинів (станом на 20.11.2012 р. вчинено 5 злочинів – питома вага 0,1%) [2].

На нашу думку, однією із причин того, що в східних областях України зареєстровано більшу кількість статево-злочинів, є широке розповсюдження так званої «статевої свободи» серед населення, особливо молодих людей, що призводить до статево-розпусти. У західних областях більше цінуються сімейні традиції, що передаються з покоління в покоління, і якщо їх дотримуватись, то не може бути місця статево-злочинам. Також не можна не звернути увагу на те, що в західних областях жертви статево-злочину значно рідше звертаються із заявою до правоохоронних органів, боячись розголосу справи та осуду сусідів, родичів, колег. Тобто латентність злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи в західних регіонах може бути вищою, ніж у східних регіонах.

Особливу увагу вчені-кримінологи приділяють особі, яка вчинила злочин проти статевої свободи і статевої недоторканості. Вчені небезпідставно стверджують, що статево-злочинець, як правило, не одружений, ніде не працює і не навчається, морально-психологічна характеристика статево-злочинця пов'язана з істотними деформаціями системи цінностей. Його психологічна характеристика включає: імпульсивність, пору-

шення прогнозування наслідків своїх вчинків, несприйняття соціальних норм та вимог, високий рівень тривожності, дезадаптованість [9, с. 247]. Злочинець-гвалтівник у переважній більшості чоловік. Жінки притягуються до кримінальної відповідальності за зґвалтування тільки за співучасть – 1%. Кримінально активною групою є чоловіки у віці 19–23 років (31,7%), 14–18 років (24,3%); 24–29 років (23,7%); 30–35 років (10,3%). Решта – представники інших вікових категорій (від 36 до 70 років). 79,5% злочинців є неодруженими, безробітні – 57,4%, ніде не навчалися – 13%, інваліди й пенсіонери – 1%. Серед працюючих (28,6%) 86,6% – робітники; 13,3% – службовці й приватні підприємці. Більшість працюючих займалися низько- або середньокваліфікованою працею. 35,6% осіб мали неповну середню освіту, 34,8% – середню освіту, 23,8% – середню спеціальну освіту. Також мають місце особи, які не володіли навіть навичками абетки чи письма (1,6%), не мали жодного курсу шкільної освіти, 2,2% і 2% мали вищу і неповну вищу освіту відповідно [10, с. 9]. 15% зґвалтувань вчинено у складі групи, а 11,5% зґвалтувань скоєно неповнолітніми. Більшість гвалтівників, які вчинили злочин не вперше, припадає на групу віком 19–25 років – 51,7%, що вказує на формування кримінальної особистості гвалтівника у ранньому віці. Обов'язковою ознакою складів статевих злочинів є потерпілий.

У аспекті теми нашого дослідження особливий інтерес становить віктимологічне кримінологічне дослідження у розрізі статевої злочинності. Так, за твердженням кримінологів жертвою злочинів, передбачених ст. ст. 152–156 КК України, може бути особа як чоловічої, так і жіночої статі. Дослідження, які проводилися А.С. Лукаш, показали, що 100% потерпілих від зґвалтування є представниками жіночої статі, хоча ними можуть бути і чоловіки. Вікові межі вивчених потерпілих сягають від 4-х до 81 року. З них 50,3% віком 13–19 років; 15% – 24–32; 14,4% – 20–23; 1,5% і 3,7% – у віці 4–6 та 71–81 років відповідно. Якщо вік чоловіка-гвалтівника свідчить про його сексуальну активність, то вік потерпілої особи – про її стан при вчиненні зґвалтування. Біля 11,7% злочинів учинені з використанням безпорадного стану потерпілої особи, причому 41,2% з них – через вживання одурманюючих речовин, 6,0% – через сильне алкогольне сп'яніння, 2,0% – через хворобливий стан, 4,0% – через психологічні особливості. Решта 5,6% – з інших причин. 79,5% потерпілих неодружені. 39,0% мали неповну середню освіту переважно через шкільний вік; 34,4% і 15,3% – середню чи спеціальну відповідно. 43,5% потерпілих навчалися, 25,7% були безробітними, працювали – 22,8%. 83% були робітниками, 17% – службовцями, 24,7% працювали у сфері торгівлі, переважно реалізаторами, 11,7% – офіціантами, 9,1% – медичними працівниками; 6,5% – швачками. Решта 48,0% мали інші місця роботи [10, с. 10].

Крім того, у кримінологічній літературі виділяють чотири групи потерпілих:

- 1) особи, відносини яких зі злочинцем виникають у момент вчинення злочину;
- 2) особи, відносини яких зі злочинцем розвивалися в рамках випадкового знайомства;
- 3) особи, відносини яких зі злочинцем формувалися в рамках особистого знайомства;
- 4) особи, що знаходились зі злочинцем у подружніх, родинних та інших близьких стосунках [11, с. 124].

Так, згідно з дослідженнями, які проводились М.О. Ларченко, 191 (64,7%) потерпілих від статевих злочинів були знайомі із злочинцем, незнайомі – 96 (32,5%), знаходились у родинних

зв'язках із злочинцем – 8 (2,7%). Крім цього, було опитано 107 осіб, засуджених за статеві злочини, переважна більшість яких передбачена ст. ст. 152, 153 КК України. На запитання, чи були вони знайомі з потерпілою до скоєння злочину, 36 (33,6%) відповіли негативно; 41 (38,3%) зазначили, що мало місце недовге знайомство; в 30 (28,0%) випадках злочинця і потерпілу пов'язували близькі стосунки; в одному випадку (0,9%) був наявний родинний зв'язок. Очевидно, що стосунки злочинця і потерпілої особи певною мірою визначають характер, інтенсивність та суспільну небезпечність злочинного посягання [10, с. 11].

Результати проведених кримінологічних досліджень дають також можливість впевнитися у тому, що важливе місце в детермінації статевих злочинів займає поведінка потерпілої особи. Саме спільне вживання алкогольних напоїв, наркотичних або інших психотропних речовин найбільше призводить до скоєння злочину. Аморальна, легковажна або довірлива поведінка потерпілої особи може спровокувати у злочинця вчинення протиправних дій, спрямованих на задоволення статевої пристрасті або інших дій сексуального характеру.

Протидія злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи повинна проводитися в комплексі попереджувальних заходів. На загальносоціальному рівні в державі необхідно створити умови для формування духовних, культурних та моральних цінностей суспільства. Також необхідно проводити широку просвітницьку діяльність серед молоді в сфері статевої відносин, планування сім'ї, зміцнення родинних зв'язків.

На державному рівні слід сприяти вирішенню житлових проблем, зайнятості молоді та організації дозвілля. Також повинна ефективно проводитися боротьба з алкоголізмом, наркоманією і токсикоманією. Взаємодія правоохоронних органів з освітніми установами для розробки програм правового та статевого виховання, проведення тематичних занять, залучення фахівців психологів та медиків є спеціально-кримінологічним попереджувальним заходом протидії статевим злочинам. Підтримуємо думку О.В. Губанової про формування спеціалізованого банку даних про обставини вчинення злочину, про осіб, що вчинили статеві злочини, та їхніх жертв [12, с. 14].

Індивідуальна профілактика статевих злочинів включає, в першу чергу, застосування заходів медичного характеру. Слід обов'язково проводити комплексну медично-психіатричну експертизу за всіма статевими злочинами, результати якої необхідно враховувати як при призначенні покарання, так і для організації лікування особи.

Віктимологічна профілактика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи повинна складатися з виховної роботи серед населення, насамперед серед молоді. Необхідно проводити в навчальних закладах різного рівня лекції-бесіди, в яких роз'яснювати, як не стати жертвою статевого злочину, наголошувати на обов'язковості повідомлення правоохоронних органів у випадку, коли злочин був вчинений. Проведення виховної роботи є завданням служб у справах неповнолітніх, кримінальної міліції у справах дітей та інших спеціалізованих суб'єктів – працівників правоохоронних органів, судів тощо.

Окремі автори присвячували свої роботи визначенню суспільної небезпеки окремих злочинів, які посягають на статево недоторканість особи. Так, О.О. Дудоров відзначає, що суспільна небезпека розбещення неповнолітніх (ст. 156 Кримінального кодексу України, далі – КК) насамперед визначається безпосереднім об'єктом цього злочину, у якості якого виступають суспільні відносини статевої недоторканості неповнолітньої

особи. Статева свобода та статевая недоторканість є складовими елементами родового об'єкту злочинів, передбачених у розділі IV Особливої частини КК. Правники по-різному співвідносять статева свободу та статева недоторканість. Одні вважають їх самостійними категоріями, що як об'єкти кримінально-правової охорони вони не перехрещуються. За такими поглядами, неповнолітня особа має статева недоторканість, але не має статевої свободи. Дорослі ж, набуваючи статевої свободи, втрачають статева недоторканість. Другі вважають статева свободу і статева недоторканість спорідненими категоріями, що частково чи повністю перехрещуються, та наполягають на тому, що неповнолітні особи також поряд із дорослими жінками та чоловіками мають статева свободу. Треті ж, навпаки, наполягають, що неповнолітні, якщо вони навіть не досягли статевої зрілості, набувають статевої свободи у повному обсязі з моменту досягнення ними віку, що надає можливість усвідомлювати значення та роль статеви зносин. Що ж стосується малолітніх, то в силу їх психофізичного розвитку вони не мають можливості усвідомлювати роль та значення статеви зносин, а тому, відповідно, не можуть мати статевої свободи. Існує навіть погляд, що статевая недоторканість розповсюджується на осіб чоловічої та жіночої статі у будь-якому віці, а не тільки на малолітніх та неповнолітніх. Право на статева недоторканість та статева свободу надається всім громадянам незалежно від статі та віку, ступеня моральної гідності та добросовісності. У той же час питання розуміння ключового для нашого дослідження поняття стане предметом розгляду у наступних частинах роботи.

Статева свобода є невід'ємною складовою комплексу природних прав і свобод людини. На думку окремих учених (наприклад, О.О. Дудорова), особа набуває статевої свободи з досягненням віку, з якого держава законодавчо визначає її право утворити нову суспільну ланку – сім'ю (з 17 р. – жінки та 18 р. – чоловіки) (така ситуація зберігалася у законодавстві до 2012 року, коли у Сімейний кодекс було внесено відповідні зміни). До цього часу держава гарантує та забезпечує гармонійний фізичний та психічний статеви розвиток малолітньої дитини та підлітка, створюючи навколо таких осіб режим «статевої недоторканості».

Спеціальна література містить також положення, які стосуються змісту поняття «статева недоторканість», визначають структуру цього об'єкта кримінально-правової охорони тощо. Так, на думку О.О. Світличного статевая недоторканість має багаторівневу суспільно-правову регуляцію. Можна виділити суспільно-ціннісний, цивільно-правовий, спеціально-медичний, інформаційний та фізичний рівні [13]. Так, соціально-ціннісний рівень віддзеркалює моральні цінності суспільства, яке схвалює своєчасне, поступове входження особи у повноцінні статеви зносини. Суспільна мораль засуджує будь-яке брутальне статево поведіння із дітьми та підлітками, втім заохочує та спрямовує у пізнавальне русло релігійні, родинні або шкільні бесіди (програми) із статево виховання. Цивільно-правовий рівень відбивається у нормах Сімейного кодексу України, який встановлює вік осіб жіночої та чоловічої статі (18 р.), по досягненню якого вони можуть вступати в шлюбні відносини (ст. 21, 22 СК). У випадках, якщо особа, що досягла чотирнадцяти років, подала заяву, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам (ч. 2 ст. 23 СК). Спеціально-медичний рівень пов'язаний із визначенням статевої зрілості неповнолітньої особи згідно з Правилами проведення судово-медичних експертиз (обстежень) із приводу статеви станів у бюро судово-медичної експертизи,

затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 17 січня 1995 р. № 6.

Враховуючи наведене, погодимося з тим, що статевая недоторканість насамперед є передумовою, яку повинна забезпечити держава і суспільство для нормального статево фізичного та психічного розвитку дитини і підлітка [13]. Нечіткою є позиція криміналістів, які пов'язують статева недоторканість із загальним нормальним фізичним та духовним розвитком неповнолітніх. Вони як на рівноцінні безпосередні об'єкти охорони ст. 156 КК вказують на статева недоторканість і фізичний, психічний та духовний розвиток неповнолітніх. За положеннями сучасної педіатричної науки нормальний фізичний, психічний, розумовий та духовний розвиток людини зумовлений величезним розмаїттям природних (географічних, кліматичних, біологічних та ін.), соціальних (економічних, правових, інформаційних та ін.), індивідуальних (статеви, вікових, освітніх та ін.) факторів. Знаходячись у взаємодії та взаємозалежності один від одного, комбінуючи між собою, вони беруть безпосередню участь у формуванні фізичного, психічного та духовного розвитку дитини з народження, та дорослої людини протягом усього життя. Тому статева недоторканість, на думку вчених, слід пов'язувати виключно із нормальним статеви фізичним та психічним розвитком неповнолітнього. Незаконний вплив на інформативний рівень статево недоторканості неповнолітніх є вкрай небезпечним для суспільства та потребує кримінально-правової охорони. Основне соціальне спрямування об'єкта кримінально-правової охорони полягає в унеможливленні інформаційного впливу на статева недоторканість неповнолітніх. Зміст безпосереднього об'єкта зумовлює механізм заподіяння йому злочинної шкоди шляхом розпусних дій фізичного та інтелектуального характеру. Під фізичними розпусними діями розуміють оголення статеви органів винної чи потерпілої особи, непристойні доторкання до статеви органів, які викликають статеви збудження, навчання статеви збоченням, імітація статево акту, схиляння або примушування потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою, вчинення статеви зносин, акту онанізму у присутності потерпілої особи тощо. Під інтелектуальними розпусними діями – ознайомлення потерпілої особи із порнографічними зображеннями, відеофільмами, цинічні розмови з нею на сексуальні теми тощо. Втім інтелектуальними такі дії назвати складно, нам здається, що більш виразним було б таке їх визначення, як «психічне розтління» [13].

Висновки. Таким чином, сучасний стан кримінально-правової науки дає відповіді на багато питань кримінально-правової охорони статево недоторканості особи. Особливої уваги заслуговує достатньо детальне розроблення кримінологічних проблем протидії статеви злочинності. Власне ж з матеріально-правового боку недослідженими залишаються такі проблеми:

- не одержала одностайної підтримки проблема визначення поняття «статева недоторканість» як об'єкт кримінально-правової охорони;
- не розкритий механізм заподіяння шкоди «статеви недоторканості» особи як об'єкту кримінально-правової охорони;
- не визначена система злочинів, які заподіюють шкоду «статеви недоторканості» особи, як об'єкту кримінально-правової охорони;
- не надана кримінально-правова характеристика посяганням на статева недоторканість у системному аспекті із використанням системоутворюючих якостей безпосереднього об'єкту посягання.

Література:

1. Чмут С.В. Безпосередній об'єкт статевих зносин із особою, яка не досягла статевої зрілості // Держава і права. – № 45. – С. 452–459.
2. Електронний ресурс: сайт МВС України: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157>.
3. Електронний ресурс: сайт Генеральної прокуратури України: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo#.
4. Дорош Л.В. Актуальні проблеми вдосконалення законодавства про відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи // Проблеми законності. – 2012. – № 118. – С. 149–159.
5. Косенко С.С. Захист новим кримінальним законом неповнолітніх від статевих злочинів // Право України – 2002. – № 5. – С. 42.
6. Кримінальне право України (особлива частина) : підруч. / Кол. авторів А.В. Байлов, О.В. Васильєв, О.О. Житний та ін.; за заг. ред. О.М. Литвинова; наук. ред. серії О.М. Бандурка. – Х. : вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с.
7. Кримінологія : загальна та особлива частини : підруч. / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х. : Право, 2009. – 288 с.
8. Шевчук Т.І. Щодо латентності насильницьких злочинів у сільській місцевості / Т.І. Шевчук // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 1070–1074. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbu.gov.ua>.
9. Козлюк Л.Г. Соціально-демографічна характеристика злочинців, які вчинили статевий злочин щодо неповнолітнього / Л.Г. Козлюк // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 3. – С. 245–248.
10. Лукаш А.С. Зґвалтування : кримінологічна характеристика, детермінація та її попередження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А.С. Лукаш – Х., 2007. – 21 с.
11. Кримінологія (загальна частина) : навч. посіб. / Кол. авторів : А.Б. Блага, І.Г. Богатирьов, Л.М. Давиденко та ін.; за заг. ред. О.М. Бандурки. – Х. : вид-во ХНУВС, 2010. – 240 с.
12. Губанова О.В. Кримінологічна характеристика та запобігання зґвалтуванню (на підставі матеріалів практики Автономної Республіки Крим) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.В. Губанова. – Сімферополь, 2008. – 21 с.
13. Світличний О.О. Безпосередній об'єкт розбещення неповнолітніх // Електронний ресурс: pp_2013_2_20.pdf.

Мартынышин Г. Я. Половая неприкосновенность как объект уголовно-правовой охраны в юридической литературе

Аннотация. Публикация посвящена освещению состояния разработки проблем понимания половой непри-

косновенности, как объекта уголовно-правовой охраны в специальной литературе в Украине. С материально-правовой стороны неисследованными остаются такие проблемы: а) не получила однозначной поддержки проблема определения понятия «половая неприкосновенность», как объект уголовно-правовой охраны; б) не раскрыт механизм причинения вреда «половой неприкосновенности» личности, как объекту уголовно-правовой охраны; в) не определена система преступлений, причиняющих вред «половой неприкосновенности» личности, как объекту уголовно-правовой охраны; г) не дана уголовно-правовая характеристика посягательствам на половую неприкосновенность в системном аспекте и использованием системообразующих качеств непосредственного объекта посягательства.

Ключевые слова: объект охраны, состояние исследования, половая неприкосновенность, уголовное право.

Martynshyn G. Sexual inviolability as object of criminal law protection in legal literature

Summary. The aim of this publication is to highlight state of development of understanding of sexual inviolability problem as object of criminal law protection in special literature in Ukraine. The current state of criminal law science provides answers to many questions of criminal protection of sexual inviolability of a person. Particular attention should be paid to sufficiently detailed development of criminological problems concerning combating sexual crime. From perspective of substantive side itself, following problems remain unexplored: а) there is no unanimous definition of notion «sexual inviolability» as object of criminal protection; б) mechanism of causing damage to «sexual inviolability» of a person as object of criminal protection is not discovered; в) system of crimes causing damage to «sexual inviolability» of a person as object of criminal protection is not defined; г) criminal and legal description of attacks on sexual inviolability is not given in systemic aspect with use of systemically important qualities of direct object of attacks.

Key words: object of protection, state of research, sexual inviolability, criminal law.